

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»**

Факультет соціології і права

Кафедра теорії управління

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

_____ П.В. Кутуєв

«___» _____ 20__ р.

Дипломна робота

на здобуття ступеня бакалавра

з напрямку підготовки 6.030101 «Соціологія»

**на тему: «Інноваційність, як феномен соціальних
практик: індивідуальний та суспільний вимір»**

Виконала:

студентка IV курсу, групи СА-51

Олійник Поліна Юріївна _____

Керівник:

Старший викладач, кандидат політичних наук

Якубін Олексій Леонідович _____

Рецензент:

Викладач, кандидат наук з державного управління

Карпунець А.С. _____

Засвідчую, що у цій дипломній роботі
немає запозичень з праць інших
авторів без відповідних посилань.

Студентка Олійник Поліна

Київ – 2019 року

**Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Факультет соціології і права
Кафедра соціології**

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Напрямок підготовки– 6.030101 «Соціологія»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ П.В.Кутуєв

«__» _____ 20__ р.

**ЗАВДАННЯ
на дипломну роботу студентці
Олійник Поліні Юріївні**

1. Тема роботи «Інноваційність, як феномен соціальних практик: індивідуальний та суспільний вимір», керівник роботи Якубін Олексій Леонідович, старший викладач кафедри соціології, кандидат політичних наук, затверджені наказом по університету від «25»квітня 2019 р. №1206-с.
2. Термін подання студентом роботи 12.06.2019.
3. Об'єктом дипломної роботи є інновації, як провідний фактор сучасного розвитку.
4. Предметом даної роботи є : сутність, природа та характер інноваційних явищ і процесів, їх особливості в різних сферах суспільного життя.
5. Зміст роботи (Теоретико-методологічні підходи до вивчення інновацій, Розуміння інновацій з точки зору теорії дифузій: витоки та ключові поняття, Взаємозв'язок соціальної інженерії та масштабних інноваційних проектів.)
6. Перелік ілюстративного матеріалу (Графіки та схеми, Рис. 1.1-3.1)
7. Дата видачі завдання березень 2019 р.

Календарний план

№ з/п	Назва етапів виконання дипломної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
	Визначення напрямку дослідження	Вересень 2018	
	Формування джерельної бази дослідження	Жовтень-листопад 2018	
	Складання розгорнутого плану	Грудень 2018	
	Написання вступу до роботи (визначення об'єкту, предмету, мети та завдань)	Січень 2019	
	Підготовка і написання I розділу дипломної роботи(Теоретико-методологічні підходи до вивчення інновацій)	Лютий- березень 2019	
	Написання II розділу дипломної роботи(Розуміння інновацій з точки зору теорії дифузій: витоки та ключові поняття)	Квітень-травень 2019	
	Написання III розділу, висновків та коригування списку літератури.	Травень - червень	
	Передача дипломної роботи на кафедру	12.06.2019	

Студент

П.Ю. Олійник

Керівник роботи

О.Л. Якубін

Анотація

Олійник П.Ю. «Інноваційність як феномен соціальних практик: індивідуальний та суспільний вимір». – На правах рукопису. Дипломна робота за спеціальністю 6.030101 «Соціологія». – Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», кафедра соціології. – Київ, 2019. – 52 с., список джерел з 54 найменувань.

В дипломній роботі розглядається такий феномен, як інновації та його природу. Вивчення впливу інновацій на життя суспільства та його розвиток. Визначений шлях проходження інновацій від технічної галузі до предмету соціологічних досліджень та аналізів. Зазначені різні підходи до вивчення інновацій.

Розглянута теорія дифузії для з'ясування культурогенезу суспільства, поширення інновацій та їх комерціалізації. Розглядаються підходи до успішних втілень інновацій. Також, дипломна робота розглядає вплив соціальної інженерії на соціальне життя та інновації.

Ключові слова: феномен інновацій, НДДКР, теорія дифузій, соціальна інженерія, інноваційна діяльність.

Annotation

Oliinyk P.Y. Innovations as a phenomenon of social practices: individual and social dimensions - On the rights of the manuscript. Diploma work on the specialty 6.030101 "Sociology". - National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute named after Igor Sikorsky", Department of Sociology. - Kyiv, 2019. - 51 p., List of sources from 52 names

This diploma is devoted to study the phenomenon of innovations and its nature. This work studies the impact of innovations on society and its development. The path of development of innovations from the tech industry to the subject of sociological research and analysis. Also here are considered different approaches to the study of innovation.

This work examines the theory of diffusion for studying of cultural genesis, the spread of innovations and their commercialization. It considers examples of successful innovative projects. Also, diploma examines the impact of social engineering on social life and innovation.

Key words: the phenomenon of innovations, research and development, the theory of diffusions, social engineering.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ІННОВАЦІЙ	8
1.1. Генеза та поняття інновацій і їх розвиток	8
1.2. Вплив соціальних інновацій на сучасне та майбутнє суспільство.....	19
2. РОЗУМІННЯ ІННОВАЦІЙ З ТОЧКИ ЗОРУ ТЕОРІЇ ДИФУЗІЙ: ВИТОКИ ТА КЛЮЧОВІ ПОНЯТТЯ	27
2.1. Розкриття змісту поняття.....	27
2.2. Концепція дифузійонізму	37
3. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК СОЦІАЛЬНОЇ ІНЖЕНЕРІЇ ТА МАСШТАБНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ	39
3.1. Історія соціальної інженерії	39
3.2. Соціальна інженерія в концепції Поппера.....	43
ВИСНОВКИ	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	48

ВСТУП

Актуальність теми. Ця тема дуже актуальна, тому що інновації беззаперечно невід’ємні складові двадцять першого сторіччя у всіх сферах життєдіяльності людини, адже це один з двигунів прогресу. Інновації важливі для розвитку суспільства. Нові та інноваційні продукти підвищили рівень життя і дають людям можливість зробити своє життя простішим, модифікувати його. Відбуваються численні відкриття і прориви в медицині, а також технологіях, які зробили величезний вплив як на окремих людей, так і на громади.

Потреба в інноваціях – виникає за умов оцінки існуючого, як недосконалого, тобто того, що можна покращити.

Зараз суспільство переживає період «перегонів за новизною». Люди все більше використовують це поняття, піднімають питання інновацій у всіх сферах життя, більшість науковців та вчених зараз натхнені саме цим. Але все ж таки, інновація у сучасних умовах, це не лише чинник розвитку технологій та економіки, а загалом дуже складний соціокультурний феномен.

В першу чергу, через те, що інновації – не просто повсякденний розвиток і зміни, адже часто вони відбуваються самі собою, інновації мають трошки більше і глибше значення.

Поняття «нового» та «інноваційності» також зв’язані із з певною філософською проблемою, а саме проблемою розвитку, яку невпинно досліджують, а також намагаються з’ясувати витоки та причинно-наслідковий зв'язок між цими поняттями. Тому кажучи про соціальні інновації треба також зауважувати, що йдеться про те, як суспільство зрозуміло та оцінило свій попередній власний досвід і переформулювало його наслідки у мету.

Виходячи з цього, можна сказати, що інновації роблять значний вплив на менталітет, а також світогляд суспільства. Саме інновації – ключ до економічного та культурного зростання суспільства та країн, без них нічого з цього не відбудеться и не відбулося у минулому.

Повертаючись до досліджень, можна впевнено сказати, що інновації охопили не лише економіку та області матеріального виробництва, але й абсолютно всі сфери в суспільстві

Навіть саме слово «інновація» стало зараз абсолютно повсякденним виразом, бо науковці впевнені, що саме за ними(інноваціями) стоїть майбутнє людства, яке нерозривно пов'язане з інноваційним типом розвитку суспільств і здійснює постійні якісні перетворення не тільки в техніко-технологічному, а й в політичній, правовій, культурній, соціальній сферах суспільства.

Така жага до новизни та «підкорення світу» все дає свої плоди, вчені та дослідники роблять зараз величезні відкриття та досягнення у окремих сферах практики, які вже у найближчому майбутньому принесуть великі зміни (як приклади, можна назвати клонування тварин та рослин, значне збільшення нейро-технологічних компаній, наприклад Neuralink Ілона Маска, яка буде займатися розробкою та виробництвом імплантів нейро-комп'ютерних інтерфейсів, зміна статі, пересадки органів, у майбутньому – генна інженерія).

Також, актуальність проблеми дослідження можна характеризувати тим, що весь розвиток та інновації зараз йдуть з величезним темпом, день за днем світ душе швидко змінюється під їх впливом і наздогнати їх майже неможливо, серед простих прикладів можна навести Індію та швидкий інтернет, де мільярдер Мукеш Амбані вирішив, що країна все ж таки не повинна бути у стороні від технологій та інновацій, вклавши 35 мільярдів доларів у Jio - першу 4G-мережу, яка надала 1.3 мільярдам населення доступ до швидкісного та дешевого інтернету, до відкриття цієї компанії доступ мало всього 20% населення, а ціни він обрушив у 5 разів.

Це безумовно вплинуло на економічне та соціокультурне життя всієї країни, індійський кінематограф та блогінг невпинно захоплює інтернет, а користувачів стає дедалі більше.

Саме це, ми можемо розуміти як факт того, що все постійно розвивається та трансформується, адже на зараз дослідники впевнені, що чітко дослідити або

науково осмислити всі інновації та їх вплив ми просто не маємо змоги. Бо те, що сьогодні «новітнє та інноваційне» може вже і не бути таким завтра.

Звертаючись до праць багатьох авторів, стає зрозуміло, що ця проблема безперечно дуже цікавить суспільство, адже їх кількість постійно зростає, але через те, що на початку «історії інновацій», проблема була більш розглянута у економічному та техніко-технологічному вимірах, набагато більше досліджень проведено стосовно у цих областях інновацій(тобто науково-технічних), у яких йдеться про новітні технології, виробництва та інші досягнення саме у комерційних аспектах. Саме тому, необхідно додати ще й те, що до цього часу немає необхідного та достатнього теоретико-методологічного дослідження такого феномену, як «інноваційність». В першу чергу наслідок цього – нечітко визначене поняття, бо у різних сферах життя людей, воно дещо по-різному трактується, саме через те, що як відмічалось раніше, поняття тепер – загальновживане, а це зазвичай і породжує багатозначність термінів та слів. В цьому теж можна побачити всю складність феномену інновацій.

Тому і звертаючись до праць науковців ми знов таки бачимо багато прикладів інновацій в економічній, технологічній та технічній сферах, а дослідів інновацій, як соціального феномену, тобто у контексті цілісної системи буття людини, всіх сфер у яких існує людина і які так сильно впливають на суспільство – дуже сильно бракує. Виходячи з цього, можна підкреслити стан теоретичної не розробленості тематики інновацій.

Стан наукової розробленості проблеми. Вивченням інновацій почали займатися різні науковці, ще в першій половині 20 століття. Одним із перших цю проблему розглянув французький соціолог Габріель Тард, який наголосив, що факторами суспільного прогресу виступають винаходи і нововведення, які розрізняються тим, що винахід - це щось принципово нове, а нововведення являється процесом освоєння винаходів як соціокультурної норми. Інший науковець, а саме російський економіст Миколай Кондратьєв, заснував «нову економічну політику СРСР» висунувши ідею «великих циклів» або «довгих хвиль», які виникають в наслідок введення новизни(інновацій).

Одним з найвпливовіших вчених що до питань інновацій був, Йозеф Шумпетер, який вивчав механізм нововведень, і в ході своїх робіт та досліджень створив ланцюг «наука-дослідження-розробка-виробництво-споживання». З цих 5 пунктів складається розуміння інновацій Й.Шумпетера.

Об'єктом дослідження роботи є інновації, як провідний фактор сучасного розвитку.

Предметом: сутність, природа та характер інноваційних явищ і процесів, їх особливості в різних сферах суспільного життя.

Метою даної роботи є: аналіз сутності, природи та змісту інновацій як складного соціального феномену.

Завдання роботи:

- визначити змістовний аспект окремої галузі наукового знання—інноватики
- дослідити вплив соціокультурної інновації
- дослідити теорію дифузій по відношенню до феномену інновації
- визначити взаємозв'язок інновацій і соціальної інженерії

Методи дослідження. У роботі для досягнення поставлених завдань використано низку різних методів: аналіз, синтез(як формально-логічні методи), а також такий загальнонауковий метод, як моделювання.

У роботі використовувався міждисциплінарний підхід, який дозволив розглянути інновації як складний соціальний феномен в ракурсі соціально-філософських проблем з опорою на досягнення економіки, культурології, соціології, психології.

Теоретична та практична цінність роботи.

Дипломна робота спрямована на вирішення важливої дослідницької проблеми — формування уявлення про такий складний феномен, як інновації у різних суспільних практиках.

Варіант такого трактування змісту цього феномену допомагає краще розкрити його сутність та зміст у різних соціальних сферах.

Дослідницька гіпотеза роботи: Інновації – чинник розвитку суспільства, його гармонійного існування та вдалих взаємовідносин.

1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ІННОВАЦІЙ

«Інновація відрізняє лідера від наздоганяючого.»

Стів Джобс

1.1. Генеза та поняття інновацій і їх розвиток

Термін «інновація» має багато трактувань, найпоширенішими з них є:

Найбільш загальна трактовка полягає у тому, що інновацій – це нововведення, зміна, оновлення, новий підхід, створення якісного нового, використання відомого в інших цілях.(Дичківська І., с.7)

«Інновація - використання результатів наукових досліджень і розробок, спрямованих на вдосконалення процесу виробничої діяльності, економічних, правових і соціальних відносин в галузі науки, культури, освіти та інших сферах діяльності суспільства» (Завлін П., Васильєв А., с.3, 1998)

Генезис інновації вивчають багато різних науковців та створюють окремі праці, через важливість становлення методології щодо цього питання. Але разом з тим, інноваційний менеджмент та економічні науки, не змогли дійти до певної згоди щодо природи інновації та її феномену.

Однією з вагомих праць є робота Шелбі Ханта та Роберта Моргана : «Теорія прихильності та довіри у маркетингу взаємовідносин»(Р.Морган, Ш.Хант, 1998), де автори відмічали, що доречно буде вважати теорію інновацій частиною теорії і філософії маркетингу, відмічаючи маркетинг, як «систему ринкового обміну». Зауважуючи, що маркетинг не має власної теоретичної бази, а лише методологічну та концептуальну.

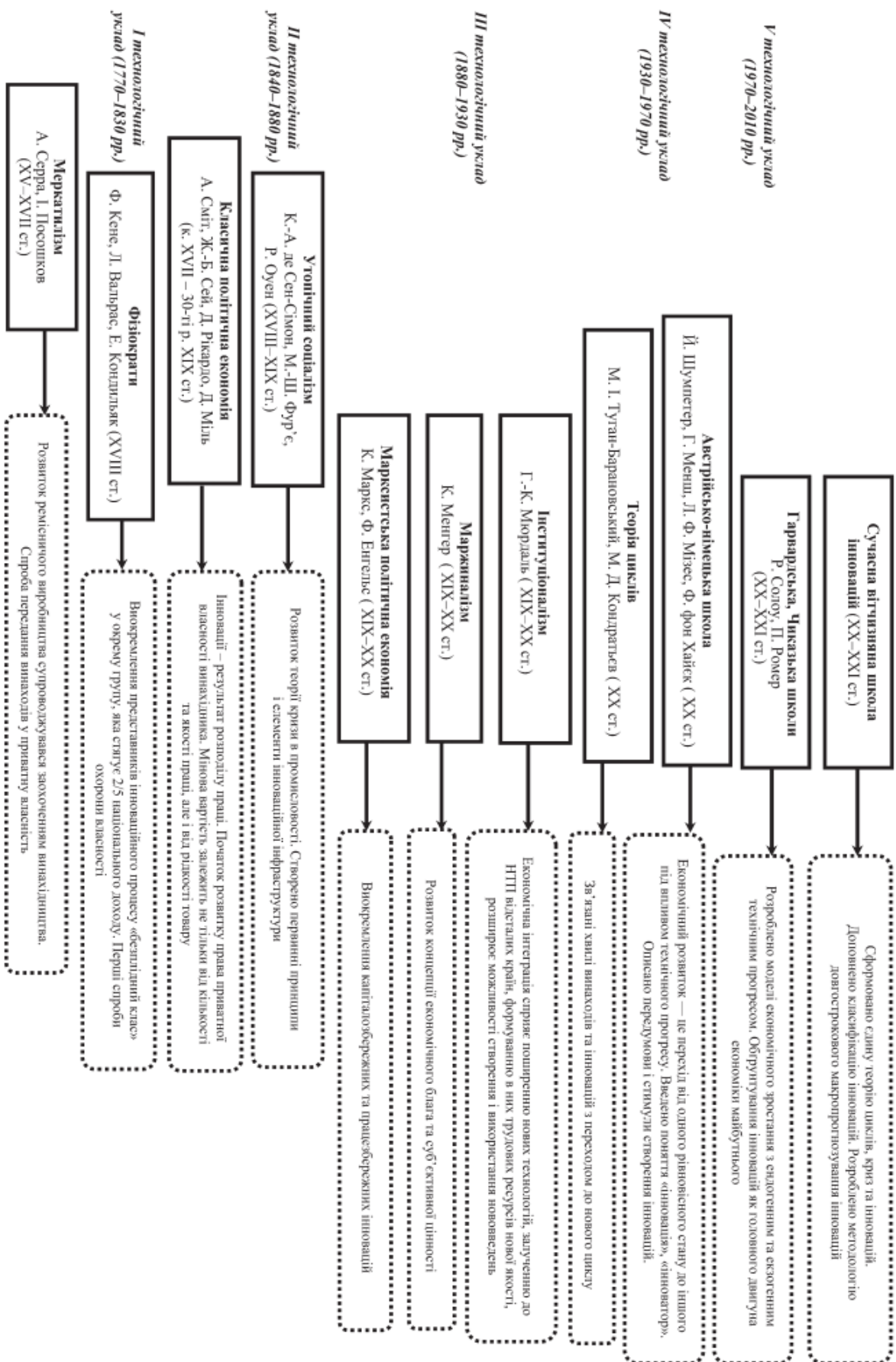

Рисунок 1.1. Еволюція розвитку теорії інновацій (ВІСНИК ДонНУЕТ)

Рисунок 1.2. Модифікації поглядів вчених(ВІСНИК ДонНУЕТ)

Не зважаючи на те, що єдиного розуміння природи самих інновацій не знайдено, науковці створили певні позиції, які стосуються природи ринкових інвестицій, де основні ідеї походять від Й.Шумпетера.(Основні положення теорії інновацій Й. Шумпетера)

По-перше, він де свою чергу відмічав, що інноваційна діяльність спрямована на комерційну вигоду. Підприємець, який хоче досягнути конкурентоспроможності у своїй справі, знаходить нові ідеї для продуктів або методів виробництва, потім створюючи всі сприятливі умови для реалізації даних ідей.

По-друге, ідея новизни може бути винайдена як підприємцем, так і сторонніми суб'єктами, тобто наукові, творчі організації та ін.

По-третє, «підприємець» тепер може трактуватися у значенні головного отримувача вигоди, бо звертаючись до першого пункту ми бачимо, що інновації дорівнюють вигоді.

Четвертим пунктом стає те, що відмічав Й. Шумпетер у своїй праці «Теорія економічного розвитку», а саме «Інновації – це акт зміни виробничих функцій»,

тобто зміна сукупності предметів та засобів праці. Також у цій праці Шумпетер наголошує, що «Успіх ринкової системи полягає не в ефективному досягненні статистичної оптимальної рівноваги, а в здатності втілювати динамічні зміни в технології та досягати динамічного росту за допомогою таких змін.»(Й. Шумпетер, 1912)

Звертаючись до іншого науковця – Брайана Твісса, американського економіста, який теж зробив великий внесок в теорії інновацій, і на відміну від Й. Шумпетера розглядав інновацію, як процес, а не зміни, та бачив інновації, як процес, у якому винахід чи ідея відтворювали економічну складову. Його надзвичайно важливою та впливовою працею, стала книга: «Управління науково-технічними нововведеннями».

«Це єдиний у своєму роді процес, що об'єднує науку, техніку, економіку та управління. Полягає він отриманні новизни триває від зародження ідеї до її комерційної реалізації, залучаючи: виробництво, обмін та споживання.»(Б. Твісс, 1989)

Оскільки Б.Твісс, інновацію розглядав як процес, у якому винахід або наукова ідея набуває економічного змісту і досягає успіху за допомогою таких факторів, як:

- орієнтація на ринок
- відповідність цілям організації
- ефективна система відбору та оцінки проектів
- ефективне управління проектами і контроль
- джерело творчих ідей
- сприйнятливність організації до нововведень
- індивідуальна і колективна відповідальність(Б.Твісс, 1989)

Одним з представників підходу «результатів» був Раїс Ахметович Фатхутдінов, радянський та російський науковець, який розумів інновацію, як «кінцевий результат впровадження нововведення з метою зміни об'єкта

управління та отримання економічного, соціального, екологічного, науково-технічного та іншого ефекту»(Фатхутдінов Р., 2008)

Таким розумінням він також, як і Шумпетер відокремлював поняття «інновації» та «новизна».

Не зважаючи, на праці та дослідження науковців, все одно поняття «нововведення» та «інновації» нерідко ототожнюються, хоча між ними є і відмінності.

Повертаючись до змісту поняття «інновації» потрібно знов згадати американського соціолога, політолога та економіста Й.Шумпетера, адже саме він ввів у науковий обіг цей термін. Науковець першим розглядав питання створення нових виробничих факторів і виділив п'ять змін у розвитку іменованих інноваціями :

1. використання нової техніки, технологічних процесів або нового ринкового забезпечення виробництва;
2. впровадження продукції з новими властивостями;
3. використання нової сировини;
4. зміни в організації виробництва та його матеріально-технічного забезпечення;
5. поява нових ринків збуту(В. Грибов, В. Грузинов)

Все розмаїття інновацій можна класифікувати по ряду ознак:

1. За ступенем новизни:
  - радикальні (базисні) інновації, які реалізують відкриття, великі винаходи і стають основою формування нових поколінь і напрямків розвитку техніки і технології;
  - поліпшуючі інновації, що реалізують середні винаходи;
  - модифікаційні інновації, спрямовані на часткове поліпшення застарілих поколінь техніки і технології, організації виробництва.
3. По об'єкту застосування:

- продуктові інновації, орієнтовані на виробництво і використання нових продуктів (послуг) або нових матеріалів, напівфабрикатів, комплектуючих;
- технологічні інновації, націлені на створення і застосування нової технології;
- процесні інновації, орієнтовані на створення і функціонування нових організаційних структур, як всередині фірми, так і на рівні межфирменном;
- комплексні інновації, що представляють собою поєднання різних інновацій.

3. За масштабами застосування:

- галузевий;
- міжгалузевий;
- регіональний;
- в рамках підприємства (фірми).

4. З причин виникнення:

- реактивні (адаптивні) інновації, що забезпечують виживання фірми, як реакція на нововведення, здійснювані конкурентами;
- стратегічні інновації-це інновації, реалізація яких носить попереджувальний характер з метою отримання

Також, необхідно зазначити Моххамада Юнуса, він зробив дуже впливовий та вагомий внесок у соціальні інновації. М.Юнус – бангладеський банкір, економіст та підприємець, у 2006 році отримав Нобелівську премію за вкладенні зусилля в економічний та соціальний розвиток знизу. Він та Алан Джоліс у 1999 році написали книгу-автобіографію «Банкір для бідних: мікрокредитування та боротьба з бідністю у світі». М.Юнус прагнув допомогти бідним, підтримуючи іскру особистої ініціативи і підприємливості, за допомогою якої вони могли б назавжди вирватися з бідності та злиденності. Ця ідея народилася в 1976 році, коли він позичив 27 доларів з власної кишені сорока двом людям, що живуть в крихітному селі. Ці мікро-підприємці потребували

лише достатнього кредиту, щоб купити сировину для своєї торгівлі. Невелика позика банкіра допомогла їм назавжди розірвати замкнене коло бідності. Його рішення світової проблеми злиднів, засноване на вірі в те, що кредит є основоположним правом людини.(The Norwegian Nobel Institute) «Позичте бідним людям гроші на прийнятних для них умовах, навчіть їх декільком надійним фінансовим принципам, і вони самі собі допоможуть.»(М.Юнус, 1999).

Одною з його найголовніших ідей є створення «соціального бізнесу». Він орієнтований на вирішення людських проблем, на відміну від звичайного бізнесу, який хоче заробляти гроші в якості своєї головної мети і робить все, саме для цього. У випадку з соціальним бізнесом - головною метою компанії є постійне та надійне вирішення людських проблем. Також, він пояснює соціальний бізнес – як соціальну інновацію та рух, та ставить за завдання та ціль, щоб 1 відсоток економіки був соціальним бізнесом в найближчі п'ять років і щоб цей 1 відсоток заклав фундамент. Тому, як тільки «грунт» буде підготовлений, перехід від 1 відсотка до 5 відсотків в економіці - не складе труднощів, тому що тепер буде закладений такий фундамент в кожній країні. Як тільки в кожній країні буде 1 відсоток, і в кожному місті буде 1 відсоток, тоді всі будуть знати, що таке соціальний бізнес. (Boston Consulting Group, 2019)

В одному зі своїх інтерв'ю він зазначає, що на сьогодні існує тільки один вид фінансових установ – банки для багатих. Де працює така система : багаті дають в борг бідним. Але така система не підійде для таких нужденних людей, для вирішення такої проблеми у знедолених людей , необхідно створити нову фінансову систему. Ця система повинна виглядати як система у Grameen bank(що був створений М.Юнусом), який являється банком для бідних, а не для багатих. Банк для багатих не позичає гроші бідним - це простий поділ на дві системи. На питання щодо того, як же переконати світ на таку двійну систему, М.Юнус пояснює, що таким же чином, як і подолання бідності. Уряди звикли надавати гранти бідним людям для виживання. І робиться це незалежно від того, чи країна багата, чи країна бідна, бо всі роблять це. Але було б значно ефективніше і дешевше замість того, щоб давати гранти - зробити таку процедуру в якості

кредиту, адже в такому разі гроші повертаються і покривають власні витрати, тобто це є ринковою системою.

Стосовно подолання бідності у останні роки М.Юнус зазначає, що найефективнішим способом він продовжує вважати заохочення по підприємництва. (quartz.com)

Переходячи до розвитку, необхідно зазначити, що багато науковців зі всього світу вивчають питання інновацій. Склалося так, що багато років поспіль інновації вважали лише за технічну складову прогресу. Але все ж таки дослідники намагалися кинути певний «виклик» до цього традиційного та в деякій мірі банального розуміння цього поняття.

Науковці вирішили вийти за рамки традиційності на розглянути проблеми інновацій набагато ширше, включаючи сюди політичні питання, визначити, як громадське суспільство бачить та формує розвиток нових технологій. Як участь громадськості впливає на дуже глобальні та видатні інновації та новизну, що може буквально підкорити світ, наприклад: надсучасні біотехнології чи ядерна зброя або енергетика. Виходячи з того, що суспільство почало мати вагомий вплив, постало нове питання та дискусія, а саме: які ж питання доречні в участі громадськості на рівних ланках впливу, а саме: місцевому, регіональному та національному.

Дослідник Рафаел Циглер вважає, що: «Соціальні інновації - занадто туманне та обширне питання.» (Р.Циглер, 2017) Пояснює він це тим, що зазвичай цим громадськість висловлює невдоволення звичним процесам політики і ставить під сумніви певні важливі та глобальні рішення. Зв'язок його думки щодо певного оскарження верхньої ланки суспільства(політичної еліти, тощо) , ще не створило маршрут для концепції співпраці між політичними силами та суспільством у прийнятті тих чи інших рішень, але Циглер невпинно продовжує розробляти певні гілки для створення цієї концепції співпраці.

Одним з чинників він пропонує ідею процесу оцінки політики та проектів на рахунок соціальної справедливості і стабільності.

У роботі Альфонсо Унсети і Хав'єра Кастро-Спіла (А.Альфонсо, Х.Кастро-Спіла, 2016) вони зазначають та розглядають такі питання, як аспекти управління соціальними інноваціями. І виділили три основні способи управління соціальними інноваціями:

1. Міжорганізаційне управління
2. Соціальне управління
3. Стійке управління

Також, вони визначили типи ключових суб'єктів, орієнтованих на отримання прибутку від організацій, некомерційних організацій, університетів і дослідницьких центрів. Їх внесок спрямовується на подальший розвиток показників соціальних інновацій і для подальшого інформування про зв'язок між управлінням та соціальними інноваціями на макрорівні.

Інший Євгенія Де Роса розглядає інновації у контексті соціальних послуг по всій Європі та їх наданні. Та вказує на проблеми з якими стикаються європейські системи соціального забезпечення через фінансову кризу, старіння населення, міграції, переселенців, нових гендерних ролей, тощо. Головну проблему вона називає «соціальним конструюванням добробуту та загальних благ» (Е. Де Роса, 2012)

З початку 2000 років соціальні послуги були трансформовані через просування нових, інноваційних соціальних послуг, які становлять глобальний інтерес та розвиток. Автор вказує на те, що основним дискусійним питанням стає роль технологій в обслуговуванні та в інноваційному обслуговуванні. Технологічна інноваційна діяльність розглядається, як наукові, технологічні, організаційні та комерційні кроки, включаючи інвестиції в нові знання, які в наступному привнесуть покращення і призведуть до створення нових інноваційних систем процесів та продуктів.

Зазначається, що інноваційна діяльність в сфері соціального обслуговування являє собою динамічно розвивається явище, стимульоване як зростаючим тиском соціальних проблем, так і культурними і інституціональними змінами, що зачіпають соціальна держава, соціальні

категорії, категорії забезпечення та догляду. За словами Хохгернера(засновника та наукового керівника Центра соціальних інновацій, професора Віденського університету):

Інновації, спрямовані в першу чергу на соціальні цілі і включають:

1. ролі (фізичних осіб, корпоративного бізнесу, та державні установи);
2. відносини (у професійному та приватному середовищі, мережах, колективах)

3. норми (на різних рівнях, правові вимоги) та цінності (звичаї, манери)

Також професор зазначив, що існує три необхідних компонента, необхідних для того, щоб певна ідея стала справжньою інновацією:

1. Справжня новизна
2. Подолання перешкод
3. Втілення у виробництво та подальший попит(Навчальні матеріали онлайн)

Для того, щоб систематизувати різні позиції в дослідженні інновацій в сфері послуг в тому, що стосуються зв'язку між інноваціями і технологічними компонентами, було виділено три основних підходи:

1. Підхід «технолог - асиміляція», який прирівнює або зводить інновації в сфері послуг до впровадження та використання технології (наприклад, інформаційно-комунікаційні технології), а також це спроба асимілювати послуги в рамках консолідованої структури, що використовується для виробничих секторів і продукції

2. Підхід орієнтований на обслуговування або диференційований підхід, спрямований на виявлення будь-яких можливих особливостей характеру, методів і організації інноваційної діяльності у сфері послуг. У цьому ключі робиться спроба розробити конкретні рамки для інноваційної діяльності у сфері послуг, при цьому спробувавши висвітлити всі особливості продуктів і виробничих процесів в сфері послуг.

3. Інтегративний або синтезуючий підхід, який, беручи за відправну точку тенденцію до зближення промислових товарів і послуг, намагається

розробити спільну концептуальну основу, здатну врахувати розширене уявлення про інновації, застосовних до будь-якого матеріального чи нематеріального продукту. (Евгенія де Роса, 2012)

На думку Евгенії Де Роси саме це допомогло уникнути таких проблем, як: створення рівності та недопущенні дискримінацій.

«Соціальні інновації-це нові конфігурації соціальних практик у певних сферах діяльності або соціальних контекстах викликано деякими суб'єктами або кола суб'єктів міжнародного, цілеспрямовано, з метою більш повного задоволення або відповідаючи на потреби і проблеми, ніж це можливо виходячи зі сформованої практики». (Гольберт, 2007)

У «Відкритій книзі соціальних інновацій» соціальні інновації описуються як «нові ідеї»(продукти, послуги і моделі), які одночасно задовольняють соціальні потреби та створюють нові соціальні відносини та співробітництво» (Дж.Мульган, Дж.Кольє-Грайс, 2010). Соціальні новатори-це ті, хто об'єднує ідеї, ресурси, інструменти та тематичні дослідження для пошуку практичних рішень соціальних проблем. Соціальні інноваційні процеси розвиваються по-іншому, ніж бізнес-інновації. Що стосується «мотивів, які можуть включати матеріальні стимули, але майже напевно будуть набагато ширше, включати мотиви визнання, співчуття, ідентичності, автономії та піклування"; критичні ресурси, ймовірно, будуть іншими»; критичні ресурси і соціальні інновації, як правило, спрямовані на пошук іншого поєднання ресурсів, які включають політичне визнання та підтримку, добровільну працю та благодійність.

Продовжуючи європейську проблематику інновацій треба зазначити, що світова економічна криза 2008 року зробила сильний вплив на соціально-економічний розвиток європейських держав. Вона призвела до зниження попиту і уповільнення конвергенції в ЄС. Під час таких криз політика більш спрямована на короткострокову перспективу, і починає ігнорувати довгострокові результати. Але нажаль така політика не є ефективною, особливо для сталого відновлення моделей зростання. (Евгенія де Роса, 2012)

1.2. Вплив соціальних інновацій на сучасне та майбутнє суспільство.

*«Ключ до успіху бізнесу – в інноваціях,
які, в свою чергу, народжуються креативністю.»*

Джеймс Гуднайт

Завдяки інноваціям, зміни у житті та мислені суспільства – неминучі. З кожним днем, тижнем, місяцем та роком все навколо неупинно змінюється і зупинити цей процес вже неможливо, через те, що це вже занадто швидкі зміни. Тому у цьому підрозділі, я пропоную поглянути на те, як інновації впливають на життя людей зараз та як вони можуть вплинути на майбутнє, на прикладах певних досліджень та проектів.

«Суспільство безнадійно може старіти»

Геннадій Петрович Алференко

Геннадій Петрович Алференко – один з видатних суспільних діячів та соціальних інноваторів. Вище наведену думку, він зробив після твору «Послання до молодих», який розповідає про цілі та мрії: «Люди старіють тоді, коли прощаються з цілями» (Г.Алференко, біографія)

У 80-х роках Г.Алференко створив біля 450 громадських організацій, які допомагали співакам, акторам, письменникам, художникам і іншим культурним діячам, згодом відкрив фонд соціальних винаходів. Цей фонд був створений для підтримки соціальних інновацій, які викликали у молодих та талановитих інноваторів.

Також він відмічав, що первинна громадська організація - без справжнього стрижня, тобто в ній відсутня вертикаль.

Говорячи про динаміку інновацій, Алференко приводить приклади про таких соціальний процес, як період розпаду СРСР, говорячи про те, що це і являється соціальною трансформацією, а в свою чергу соціальна трансформація являється і соціальною інновацією.

Проблемою минулого та сучасного, з якого витікає і майбутнє, він виставляє те, що «Більшості інноваторів не вистачає масштабування і «локально –народжений» повинен мислити глобально», тим самим він не заперечує важливість невеликих новацій, але агітує звернутися до більш потужніших та глобальних речей. (Інтерв'ю Г.Алференко, 2018)

Хочеться згадати Ілона Маска, який сказав: «Я думаю, що люди сьогодні якимось вже занадто захопилися всяким там Інтернетом, фінансами і правом. Це одна з причин, чому у нас мало інновацій.»

Як і багато інших інноваторів, він зачіпає тему «діджитал-лайфу» і не зважаючи на всі плюси цього, все ж таки відмічає перенасиченість інформацією, з якої випливає «проблема фундаментального відчуття свободи».

Насправді, завдяки сучасним технологіям та інноваціям люди почали отримувати набагато більше інформації та це створює іноді і певний мінус, який називають «інформаційний вибух» 21 століття.

Дослідник з Університету Південної Каліфорнії Мартін Гілберт виявив, що сучасна людина отримує в день в 5 разів більше інформації, ніж 30 років тому. (М.Гільберт, 2014) І не зважаючи на те, що мозок у людини пластичний, все ж таки не завжди інформація буває якісною, тому на думку деяких неврологів та психологів потрібно подекуди відволікатися від цифрового життя.

Нещодавно в Україні був створений проект ARTEFACT.LIVE щодо діджитал-безпеки, який допоможе не зіхати з глузду в сучасному інформаційному стісвіті». Творці відмічають 5 основних пунктів, для чого сучасній людині це потрібно:

1. Занадто великий потік інформації відволікає увагу від важливих речей. Коли ми клікаємо на нові й нові заголовки, оновляємо стрічку та реагуємо на кожне повідомлення – нам набагато важче зосередитися на роботі, на родині або на відпочинку. Нам здається, що чогось не вистачає, що ми пропускаємо щось дійсно цікаве.

2. Медіа спонукають створення стресу. Нас бомбардують інформацією скрізь: з газет, інформаційних бюлетенів, новинних стрічок. Небезпека полягає в тому, що ми вважаємо за необхідне прочитати всю цю інформацію.

3. Новини сприяють негативному сприйняттю світу. ЗМІ сповнені негативних новин. Чи потрібно нам заповнювати дні цими неприємними думками і образами?

4. Ми не можемо бути повністю присутні “тут і зараз”. Озирніться навкруги – куди б ви не пішли, ви побачите одну й ту саму картину: люди дивляться у смартфони або розмовляють по ним. Розмова або текст – не має значення. Вони однаково відокремлені від реальності навколо них.

5. Психологічні дослідження показують, що мозок схильний до того, щоб стежити за негативною інформацією. Коли медіа-контент змушує нас сердитися, лякатися або сумувати, ми орієнтуємося на тривожну історію. Так ми намагаємось переконатися, що знаємо, як захистити себе. Тривога посилюється засобами масової інформації та змушує нас відчувати себе безпорадними і відчувати безнадійність.(Artefact)

Безперечно, без інновацій не було б такої техніки, засобів зв'язку і «інформаційного перевантаження», але на думку вчених та дослідників потрібно просто до всього ставитись розумно. Тому що такі процеси соціальних інновацій значно полегшили наш життя та невинно створюються нові, і майже фантастичні ідеї щодо майбутнього соціальних інновацій

Звертаючись до майбутнього соціальних інновацій хочеться згадати слова Г. Алфренка, який каже: «Важливо творити без внутрішнього цензора, адже вільна людина може творити у будь-яку епоху», як приклад людини, яка створила простір свободи він згадує Марка Цукерберга – винахідника Facebook.

Тобто важливим фактором для розвитку інновацій є не лише економічні складники, а також важливий людський фактор, психологія, світосприйняття та ідентифікація себе.

Однією з найпровідніших галузей інновацій на зараз є освоєння космосу та різні космічні програми. Наприклад, інноваційний проект Ілона Маска

«Планетарні ресурси», який створений для зазначення потенційно небезпечних астероїдів, а також для добування в астероїдів певних корисних ресурсів.(І.Маск,,2012) В створенні та інвестуванні цього проекту прийняли участь 10 світових мільярдів.

У цей же час технічний директор Google, американський футуролог та винахідник Реймонд Курцвейл думаючи про розвиток людства, вважає що завдяки інноваціям люди будуть майже безсмертними і через 10-15 років за допомогою інноваційних технологій можна буде робити безпечну заміну всіх внутрішніх органів, частин тіла, а також отримувати принципово нову свідомість за допомогою імплантування ШІ в мозок людини. (Р.Курцвейл)

Штучний інтелект(ШІ) – вважається невід’ємною частиною майбутніх інноваційних процесів.

Системи та засоби штучного інтелекту - галузь науки, яка займається теоретичними дослідженнями, розробленням і застосуванням алгоритмічних та програмно-апаратних систем і комплексів з елементами штучного інтелекту та моделюванням інтелектуальної діяльності людини. Штучний інтелект - образна назва галузі досліджень, що являє собою сукупність методів і засобів аналізу розумової діяльності людини й конструювання технічних систем, спроможних виконувати завдання, які раніше вважалися прерогативою людського мозку.(Електронні навчальні курси)

Ведучий спеціаліст з ШІ вважає: «Не існує складних проблем лише проблеми, які складні для певного рівня інтелекту. Підніміться трохи вгору(по рівню інтелекту) і рішення деяких неможливих проблем – стане очевидним».

Його колега спеціаліст по ШІ Нік Бостром, теж згоден з таким висловом: «Складно уявити таку проблему, яку не зміг би вирішити надінтелект. Продовжити наш життєвий цикл на невизначений термін, зупинивши для цього процес старіння. Чи допомогти нам створити привабливий світ, в якому ми би жили «граючись» присвячуючи себе особистісному розвитку і життю близькому до нашого ідеалу.

На їх думку основна гіпотеза, що стосується інноваційних процесів соціальної сфери: HomoSuper/HomoDeus

Наслідок: заміна людини на вершині харчового ланцюга

Прогноз: інновації призведуть до того, що станеться це через 30 років, приблизно у 2045 році(люди на це вже вплинути не зможуть.)

Про це також пише Реймонд Курцвейл у своїй книзі «Transcend: дев'ять шагов на пути к вечной жизни»(Р.Курцвейл, Т.Гроссман, 2015)

Говорячи про майбутнє хочеться згадати Володимира Пірожкова – засновника мультигалузевого центра промислового дизайну та інновацій «АСТРАРОССА». В своїх лекціях та дослідження щодо майбутніх інновацій та їх впливу на суспільство, він говорить про глобальні тренди у – 2050 році. (В. Пірожков, 2017)

По-перше, він виділяє:

1. Радикалізацію релігії
2. «Освідчене безробіття»
3. Азія – доміатор
4. Недостатність орних земель (що буде створювати продовольчі проблеми)
5. Нестабільність політичних режимів
6. Дефіцит ресурсів та матеріалів (створення нових міст)

Як наслідок він прогнозує:

1. Зростання глобальної конкуренції
2. Перехід до 6 техноукладу
3. Боротьбу за ресурси
4. Пошук та зміни глобальних центрів сили

В. Пірожков у своєму погляді на інновації відмічає те, що все нове належить до R&D(Research&Development), в Україні більш поширений термін НДДКР.

НДДКР включає в себе :

- Науково-дослідні роботи (НДР) — роботи пошукового, теоретичного та експериментального характеру, що виконуються з метою визначення технічної можливості створення нової техніки в певні терміни. НДР поділяються на фундаментальні (одержання нових знань) і прикладні (застосування нових знань для вирішення конкретних задач) дослідження.

- Дослідно-конструкторські роботи (ДКР) і технологічні роботи (ТР) — комплекс робіт з розробки конструкторської та технологічної документації на дослідний зразок виробу, виготовлення та випробувань дослідного зразка виробу, які виконуються за технічним завданням. (Науково-дослідні роботи – визначення)

Також він називає 3 країни, які найбільше інвестують у R&D(дані 2017 року):

1. Сполучені Штати Америки – 497млрд доларів на рік
2. Китай – 313млрд доларів на рік
3. Німеччина – 102млрд на рік

Дослідник також розділяє прогрес(модернізацію) та інновацію цікавим аналітичним проектом.

Нижче буде показаний погляд та роздуми що цих двох понять.(В. Пірожков, 2017)

Кажучи про прогрес(модернізацію) використовується формула:

100 років + 20% ефективності.

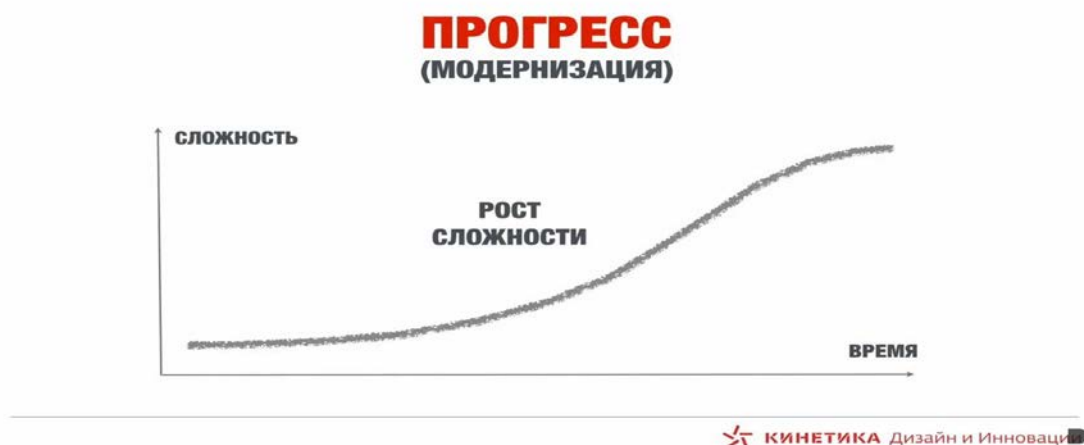

Рисунок 1.2. Графік процесу модернізації(В.Пірожков, 2017)

І якщо брати приклад швацької машини, то при прогресі все відбувається на рівні: стара швацька машина – модернізована – сучасна.

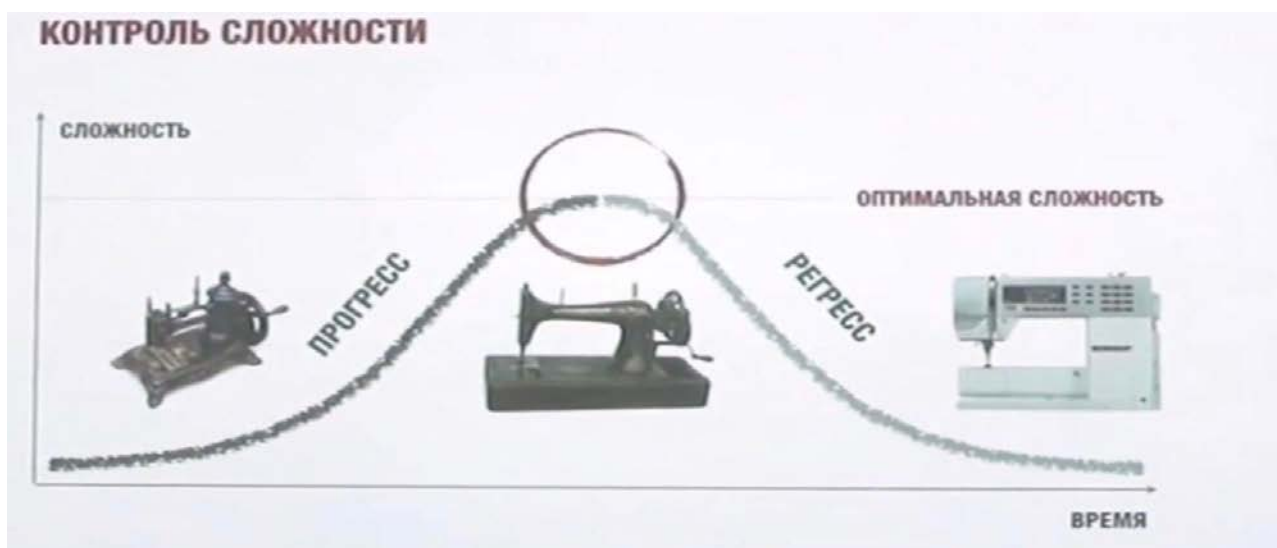

Рисунок 1.2. Контроль складності модернізації(В.Пірожков, 2017)

Описуючи модернізацію таким чином, Пірожков наголошує, що модернізації ще не означає якість або простоту використання, адже беручи модернізовану машину ми маємо голкову пластину та «лапку» і навчитися шити легко може будь-який бажаючий, а говорячи про модернізовану, то вона потребує окремого програмування, що створює складність для використання звичайним юзером.

Кажучи про інновації він наголошує на тому що це перехід на абсолютно новий рівень, тобто формула інновації: **проста річ + 1000% ефективності.**

Рисунок 1.2. Інновації(В. Пірожков, 2017)

Коли ми говоримо про інновації, то отримуємо: наперсток – 3D принтер. Який значно ефективніший за попередні вироби та легкий у використанні.

Тобто маємо (під знаком питання розуміється 3D принтер):

Рисунок 1.2. Оптимальна складність (В. Пірожков, 2017)

Важливий момент у сучасному світі – вміти пояснити складні речі простими словами. Доречі «пояснення простими словами» - це одна з властивостей інновацій у теорії Е.Роджерса, яку він характеризує, як складність. Отже, у наступній главі ми роздивимося саме розуміння інновацій з точки зору теорії дифузій.

Розуміння інновацій з точки зору теорії дифузій: витоки та ключові поняття

2. РОЗУМІННЯ ІННОВАЦІЙ З ТОЧКИ ЗОРУ ТЕОРІЇ ДИФУЗІЙ: ВИТОКИ ТА КЛЮЧОВІ ПОНЯТТЯ

2.1. Розкриття змісту поняття

Дифузія інновацій в першу чергу досліджувалася та розроблялася таким дослідником, як Е. Роджерс, саме на основі його праці «Дифузія інновацій» більшість вчених робили свою критику, інтерпретації та створювали свій власний погляд щодо цієї проблеми. Тому коли у дослідженні з'являється термін «дифузія інновацій», то неодмінно там будуть приклади його праць, адже саме його називають засновником такого поняття, як «першопроходець».

Серед основних моделей можна визначити:

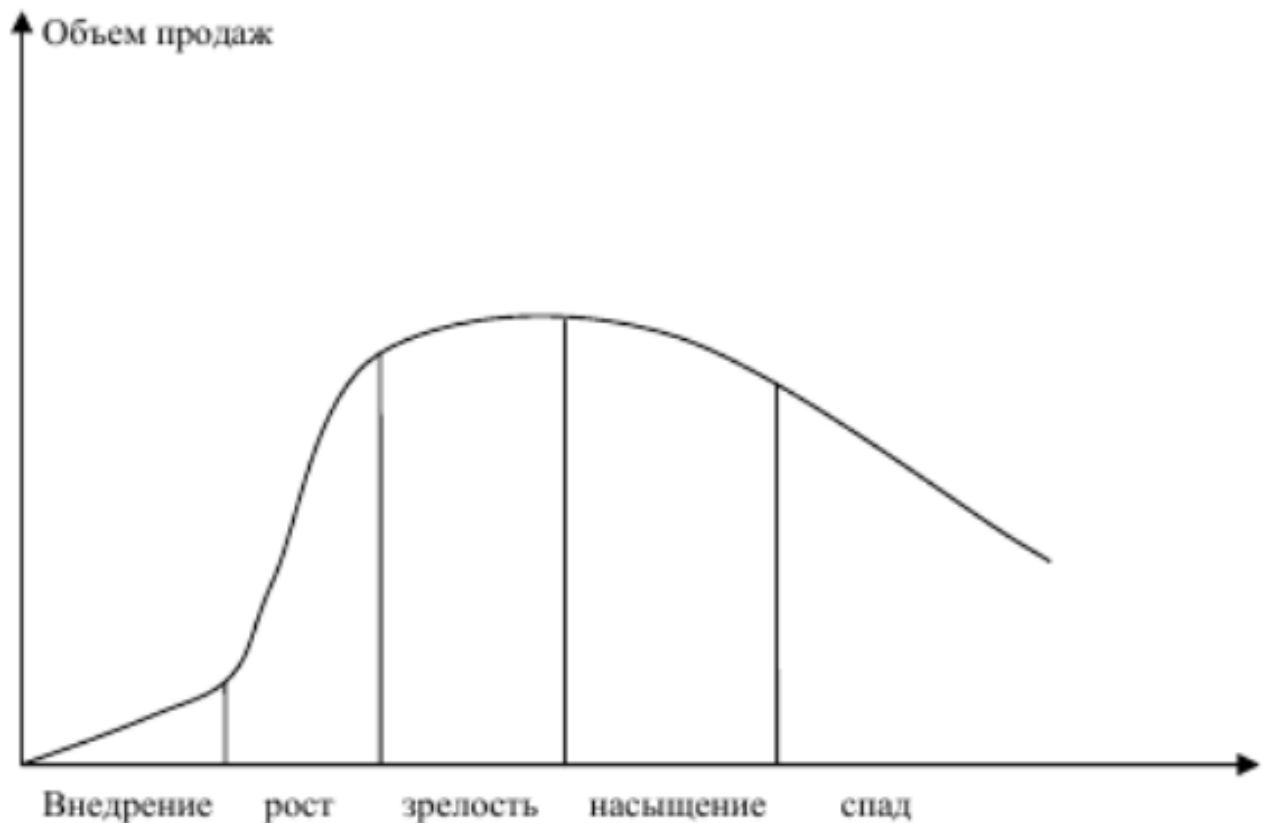

Рис 1. Традиционная кривая диффузии инноваций

Рисунок 2.1. Традиційна крива(Дифузія нововведень)

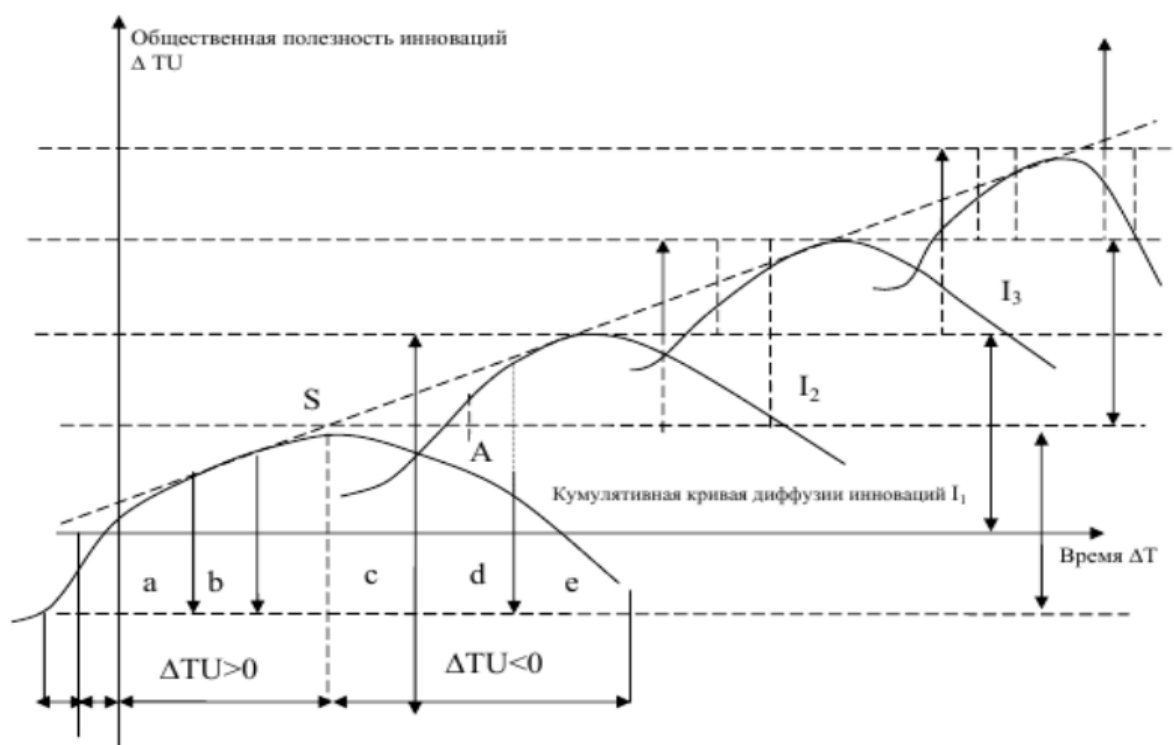

Рис 2. Кумулятивная кривая диффузии инноваций

Рисунок 2.1. Кумулятивна крива(Дифузія нововведень)

Еверетт Роджерс поклав в основу своєї теорії сегментацію потенційних споживачів інновацій. (Сегментація — історія розвитку методів) І визначив 5 сегментів, інформацію щодо них буде викладено згодом. Загалом, він побудував цю теорію на основі S-кривої Ж.Г.Тарда, яка регулює процес дифузії інновацій. Ключовим поняттям у теорії Тарда було «підражання»- яке відображало те, що більшість, яка приймає нововведення, копіює діє все прийнявши їх.(Н.Фирсова, 2012)

Також у своїх працях Тард ставив акцент на тому, що нововведення набагато легше передаються в однорідних групах, аніж від однієї групи до іншої. Одною з основних була його робота «Закони підражання», яка стала найуспішнішою і зібрала багато відгуків та рецензій. Один с сучасних філософів І.Тен, зазначив цю працю, як «ключ до всіх замків» (А.Назайкин, 2014)

Тард завжди намагався притримуватись у своїх відкриттях та дослідженнях поняття «чистої соціології», як науки, демонструючої закони, які завжди будуть стосуватися будь-якого суспільства:

- Майбутньому
- Теперішньому
- Минулому

У методах досліджень Тард використовував інтерпсихологію. Інтерментальна психологія була визначена, як поняття саме дослідником, і визначається саме як процес підражання.

У ході своїх праць дослідник визначив дифузю, як «процес комунікації інновацій через певні канали за певний проміжок часу до членів соціальної системи»(Навчальні матеріали онлайн)

Основними етапами він визначив:

1. Увага
2. Інтерес
3. Оцінка
4. Перевірка
5. Прийняття
6. Підтвердження

Його погляди та дослідження можна визначити за наступною схемою:

Рисунок 2.1. Схема етапів (Підручники для студентів онлайн)

В послідовному він позначив п'ять класів людей та їх відкритість до сприйняття нових ідей:

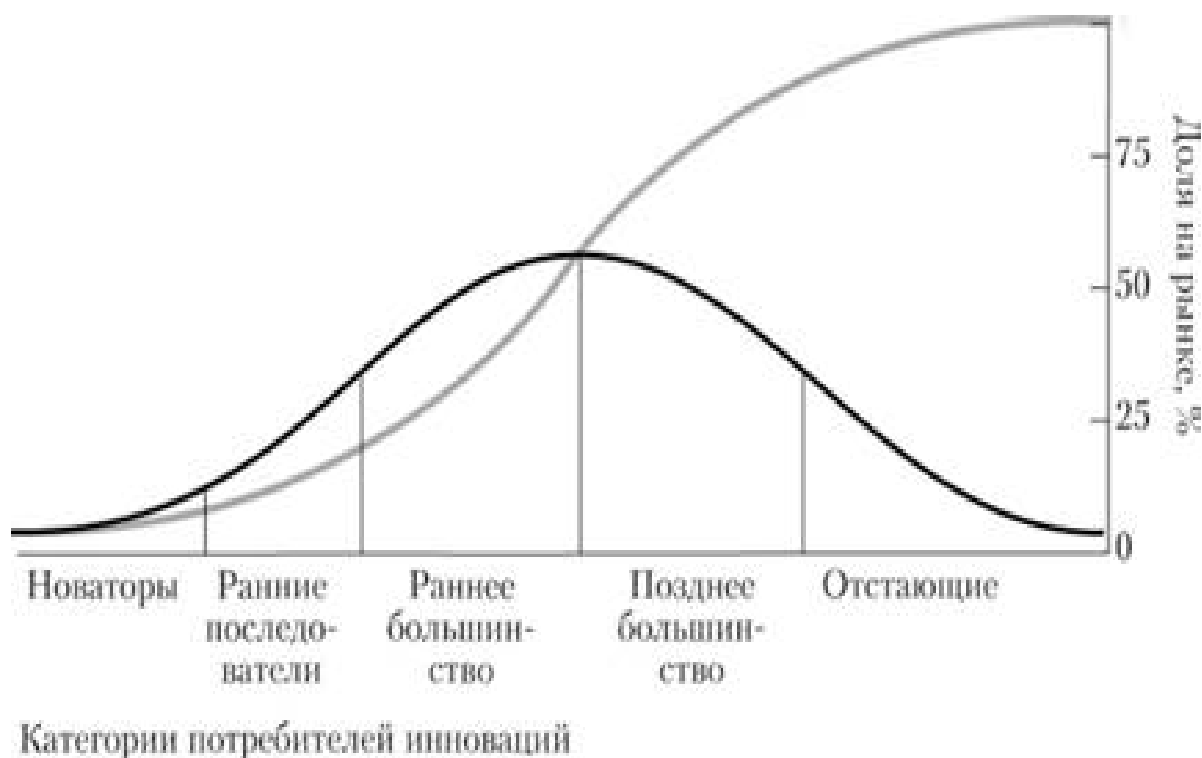

Рисунок 2.1. Категорії споживачів(Підручники для студентів онлайн)

В наступному, визначення цих класів можна зробити більш детальному вигляді щодо відсоткового відношення та їх більш детального опису:

1. Говорячи про інноваторів, Роджерс відмічає, що їх кількість становить лише 2.5%, характеризується такий клас значно більшою мобільністю, також вони мають дуже обширний світогляд та багато контактів з представниками різноманітних сфер, легко сприймають нові ідеї, люблять та здатні до ризику.

2. Ранніх приймаючих більше в відсотковому відношенні, а саме 13,5% від населення. Цей клас виражається великою кількістю людей, що називають себе «лідерами навколишньої думки». Загалом, це привілейований та дуже поважний клас і орієнтуються на попередньо зазначених людей.

3. Ранньої більшості вже набагато більше, всього їх близько 34% від населення. Характеризуються, як звичайний «середньостатистичний громадянин». Часто звертаються до ранніх приймаючих, цікавлячись їх поглядами. Тому можуть відносно рано сприймати нові ідеї.

4. Пізніша більшість, їх кількість також становить близько 34%, як і попередньої групи, але на відміну від середньостатистичних громадян, можна сказати, що не мають власної думки, адже сприймають нові ідеї та інновації лише після того, як це сприйме більшість.

5. Пізніх приймаючих менше ніж останніх двох груп, але менше ніж перших двох – близько 16%. Це надзвичайно консервативні люди, які характеризуються підозрілістю та недовірливістю до нового. (Роджерс, 1962)

Крім цього, Роджерс зазначав, що:

- Міжособистісна комунікація людей одного кола і віку – надважлива річ, що сприяє створенню нових ідей
- Патріотичні заклики за межами урядового кола – не мають ефективності
- Успіх кампаній визначають достовірні комунікативні джерела
- Мас-медіа не має змоги перемінити поведінку чи погляди людей (з чим зараз згодні не всі дослідники) (Роджерс, 1962)

Роджерс вважав, що кількість тих, хто дізнається про інновації зростає у геометричній прогресії, поки не зіштовхнеться з процесом зменшення споживачів. І швидкість цього процесу залежать від п'яти основних властивостей інновацій, які оцінюють потенціальні споживачі під час прийняття рішень, цими властивостями є:

1. Відносні переваги інновацій – ступінь переваги, яку має певна інновація на відміну від якоїсь іншої, часто подібної. Також так інновації зазвичай визначаються у економічних та соціальних категоріях. Зміни можуть бути такими:

- Поліпшений сервіс
- об'єднання декількох функцій в один інструмент
- зменшення потреби в допоміжних ресурсах
- розширення повноважень користувачів
- поліпшений інтерфейс

- продовження довговічності
- збільшення продуктивності
- зменшення зусиль користувача
- зменшений вплив на навколишнє середовище
- економія грошей
- економія місця
- економія часу

2. Сумісність інновацій – ступінь відповідності інновацій в певній існуючій системі цінностей, яка регулюється культурними нормами різних галузей та сфер.

3. Складність інновацій – ступінь простоти і легкості сприйняття, розуміння, прийняття та пристосування до інноваціях, адже складність не є ефективною.

4. Простота апробації інновацій – можливість апробацій інновацій в обмежених масштабах. Часом, це поняття порівнюють з подільністю інновацій на різні ланки.

5. Комунікативність – можливість поширення між іншими реципієнтами. (Характеристики швидкості прийняття інновацій)

Крім Тарда та Роджерса процесами дифузії інновацій цікавилось багато дослідників. Серед них: Франк Басс та Йозеф Шумпетер.

Обидва дослідники мали свої погляди та моделі у цій теорії. В свою чергу згадуваний у попередньому розділі Й.Шумпетер – австрійський та американський економіст, соціолог і історик соціологічної думки в 30-х роках ввів поняття «інновація» і пояснив його, як зміну з метою впровадження та застосування нових видів споживчих товарів, виробничих засобів та ін. Він виділяв п'ять понять:

1. Використання нової техніки, нових технологічних процесів або нового ринкового забезпечення виробництва (купівля — продаж).
2. Впровадження продукції з новими властивостями.

3. Використання нової сировини.
4. Зміни в організації виробництва і його матеріально-технічного забезпечення.
5. Поява нових ринків збуту.(Й. Шумпетер, 1982)

Щодо моделі Ф.Басса – американського академіка в галузі маркетингу, він описав це як сприйняття нових продуктів та моделей. Потім, на основах праці Еверетта Роджерса, Ф.Басс створив математичну модель поширення продуктів.

За моделлю Басса –«виконання покупки нового продукту покупцем - це лінійна функція від числа колишніх споживачів».(Л.Водачек, 2002)На відміну від Роджерса, Басс виділяв тільки дві групи, які беруть участь в дифузії інновацій. Ці групи залежать від широкого оповіщення, пропаганди продукту.

1. Перша група розвиває думку про нововведення і приступає до його використання під впливом реклами — «ефект реклами».
2. Друга група людей починають застосування продукту через «ефект у між особистісній комунікації».

Адже протягом існування певних продуктів реклама - одне з основних джерел його популяризації, тому займає одне з перших місць по своїй ефективності. Тобто модель Басса віддзеркалення комунікацій між покупцем та творителем. Саме тому важливо завжди аналізувати та мати чітке розуміння про комунікації, які впливають на популяризацію інновацій у населення, бо саме визначаючи негативні чинники впливу, ми можемо розробити якісне оволодіння інноваціями та прискорення їх використання.

Словацькі дослідники Л. Водачек і О. Водачкова(Л.Водачек, 1989, с.6) визначаючи інновацію як «цільову зміну у функціонуванні підприємства як системи;де може бути кількісна або якісна зміна, яка стосується тієї чи іншої сфери діяльності підприємства», відзначають тісний зв'язок з обговорюваним терміном трьох наведених нижче понять:

- інвенція, тобто ініціатива, пропозиція, ідея, проект можливого рішення, який після опрацювання виліється в інновацію;

- ініціація інновації, тобто науково-технічна, експериментальна або організаційна діяльність, метою якої є початок інноваційного процесу або його підтримку необхідного ходу;
- дифузія, тобто поширення вже одного разу освоєної і використаної інновації в нових умовах або місцях застосування.(Н.Круглов, С. Пауков, 2016, с.23)

Говорячи про погляд на «інновації» Ф.Ніксона, можна зазначити, що з його праць стає зрозуміло, що для нього це певна сукупність саме технічних та виробничих заходів, а також це призводить до поліпшених промислових процесів. Також схожу думку має Б.Санто, який визначив інновації, як суцільний технічно-економічний процес, що сприяє до створення кращих виробів, технологій та прибутків.(В. Клинов, 1992)

Зачіпаючи суспільний технічно-економічний процес, згадується використання науково-технічного прогресу, а саме його технологічної ланки, яка впливає на покращення процесів виробництва і підвищує ефективність економіки. Технологічна ланка науково-технічного прогресу відповідає також і за удосконалення способів виробництва товарів та послуг.

Цей процес відбувається через те, що застосування технологій більш високого рівня, може забезпечити можливість економії обмежених ресурсів враховуючи одиницю виробленої продукції, а також сприяє можливій межі споживання і звільненню дорогоцінних ресурсів. Науково-технічний прогрес створений для розробки нових товарів та послуг, а також для удосконалення їх функціональних властивостей, щоб задовольняти нові потреби.(Глазьев, 1998)

Початок ролі науково-технічного прогресу зародився ще у Великобританії під час промислового перевороту, саме тому він стає надзвичайно важливим у розвитку економіки. В сучасності позиції та рейтинги країн у світовій економіці нараз беруть за основу саме на перевагах в області техніки та технологій.

Як зазначалось раніше з праць різних науковців та досліджень НДДКР все ж таки займає дуже велику ланку та вагомість в інвестиційних питаннях, та

навіть почала перевищувати виділення коштів на будівництво та девелопменті (Л.Барютін, 2004), що в останні роки являється однією з найприбутковіших галузей людської праці. Адже зараз всі женуться саме за інноваційними процесами.

«Інноваційним процесом називають той процес, який трансформує наукові пізнання в інновації у послідовному ланцюгу відкриттів, в ході яких інновація переходить від ідеї до певного задуманого продукту, технології чи послуги і популяризується у практичному використанні.» (І.Г. Федоров, 2002)

Тому можна зазначити, що під час інноваційного процесу науковці застосовують це на повсякденну практику, чи вносять це у повсякденний оборот нового, але вже у іншому використанні старого знання. Саме це і визначає ступінь залучення нових знань у повсякденну практику та життєдіяльність.(Е.Роджерс, 1995)

Повертаючись до основного питання «дифузії інновацій» необхідно зазначити, що це етап інноваційного процесу, у ході якого йде поширення матеріалізованих(відтворених) знань у виді продуктів чи технологій, які були отримані під час попередніх етапів інноваційного процесу.

«Дифузія інновацій – процес, завдяки якому інновація має можливість популяризуватися по комунікаційним каналам у часі і у просторі серед учасників соціальної системи» (П. Завліна, А. Казанцева, Л. Мінделі, 1998)

Також на рівні з терміном «дифузії інновацій» використовується поняття «трансферу технологій».

«Трансфер технологій – це передача науково-технічних розробок, знань та досвіду для надання науково-технічних послуг, використання технологічних процесів, створення продукції.»(О. Ахманова, Е.Уилсон, 1990)

Саме значення слова «трансфер» має та зберігає своє стандартне значення:

1. Переносити, передавати
2. Передача, переніс (Типи та форми технологічного трансферу)

Трансфер технологій буває комерційним та некомерційним.

Комерційний трансфер представляє з себе елемент такого трансферу, при якому споживач сплачує володарю, який є винахідником або ні. До комерційних форм належать:

- Інжиніринг
- Інвестиції
- Різні договори с передачею та захистом інтелектуальної власності, а

також промислової власності.

- Ліцензійні згоди

Об'єктами комерційного трансферу є:

- Об'єкти промислової власності(патенти, винаходи), окрім товарних знаків та комерційних найменувань, які не є засобами передачі технологій

- Технічні і технологічні знання та інформація

Також потрібно відмітити некомерційний трансфер технологій.

Цей спосіб реалізують в ситуаціях, коли власник науково-технічних знань не має можливості або не має інтересу до збагаченні на них, чи існують випадки, коли саме знання цього не потребує, являючись базовим та фундаментальним.

Дифузія- це «поширення і прийняття інновацій, інформації та елементів культури та інших об'єктів соціальної системи»

Об'єкти некомерційного трансферу:

- Міжнародні виставки
- Симпозіуми
- Конференції
- Наукова література
- Навчальна література
- Навчання та стажування вчених на безоплатній основі (Типи та

форми технологічного трансферу)

2.2. Концепція дифузійнізму

У сфері маркетингу, економіки, соціології та менеджменті зараз часто використовують такі поняття, як «інновації» та «дифузія інновацій». Та звертаючись до історії та витоків цього терміну, який з'явився в 19 століття і на той час безперечно не мав зв'язків з інноватикою чи інноваційними процесами, термін «дифузійнізм» використовувався в концепції визначання культурних надбань, інститутів, тощо.

Основоположником та творцем цього терміну став Едуард Тайлор, який у 1871 році написав книгу «Первісна культура». Едуард Тайлор – англійський етнолог та культуролог, доречі, він також був одним з засновників етнології та антропології в цілому, тому в першу чергу він вивчав присутність культурних ознак, які одні народи чи племена привносили до інших.

«Етнічна дифузія - це форма переселення людей, процес поступового та повільного проникнення одного народу чи нації на територію іншого, в процесі чого проходить довга, в рамках часу, етнічна асиміляція.»(А.І. Кравченко, 2000) Це поняття було введено американським вченим Джоном Ренфру.

Дуже вагомий вплив та внесок у «дифузійнізм» зробив німецький етнолог, соціолог – Фрідріх Ратцель, його вважають теж одним з основоположників теорії дифузійнізму. В своїй книзі «Антропогеографія» він відмічав те, що перетік культур з однієї країни до інших характеризується певними закономірностями та умовами. Ратцель відмічав, що легко переймають таких продукт, як одяг, а от набагато складніше – промисловість. Тому він дуже чітко визначав явище культури і розглядав її як взаємодію різних народів між собою.

В 21 столітті поняття «дифузійнізм» - розуміється, як напрямок в соціології, етнології, антропології, культурології, археології, пояснюючий розвиток культур окремих народів, і не саме х власної еволюції, а саме через взаємозв'язок та взаємодію, перейняття культурних досягнень інших народів.(Лур'є С.В. 1998)

До основних положень теорії дифузійнізму, належать такі:

1. Походження культурних елементів через географічний зв'язок. Кожен з елементів виник у певному регіоні і звідти почав поширюватися по всій земній кулі.

2. Головні фактори розвитку культури пов'язані із взаємодіями, перейняттям, змішуванням усіх цих елементів. Культура змінюється через те, що пересувається і через пересування її елементів торкається не тільки матеріальних предметів, а також ідеології, світосприйняття, світогляду(П.В. Терешкович, 1998)

Підсумковуючи проблематику «дифузійонізму», можна нагадати, що Н.П. Терешкович у своїй статті зазначав, що «Як самостійний науковий напрямок, дифузійонізм втратив себе та лишився сенсу, ще у першій половині 20 століття» (А.Грицанов, 1998)

З цього приводу деякі науковці критикували дифузійонізм, як науку:

1. Прихильники неоеволюціонізму і марксизму бачать головним недоліком дифузійонізму заперечення будь-яких еволюційних закономірностей у розвитку суспільства і культури.

2. Відрив або навіть, як в теорії Фробеніуса, повне заперечення залежності культури від людини і народу.

3. Вченими багатьох напрямків згодом був визнаний натягнутий характер існування культурних кіл. В деяких випадках, наприклад в теорії культурних кіл Гребнера, існування культурних кіл вважається домислом.

4. Вважається помилковою спроба дифузійонізму пов'язувати однакові явища культури, які просторово можуть перебувати навіть в різних частинах світу, спільністю географічного походження.(Р. Яновський, 1997)

3. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК СОЦІАЛЬНОЇ ІНЖЕНЕРІЇ ТА МАСШТАБНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

3.1. Історія соціальної інженерії

Найчастіше ми знайдемо саме таке формулювання:

Соціальна інженерія - сукупність підходів прикладних соціальних наук, які орієнтовані на цілеспрямовану зміну організаційних структур, що визначають людську поведінку і забезпечують контроль над ними; сукупність методів, основних на психологічних особливостях людей: цікавість, довіра, звичка, тощо.(Соціальна інженерія або маніпуляція свідомістю)

Але з чого вона бере початок і які витoki має у минулому?

На початку свого існування соціальна інженерія пояснювалася тим, як завдяки маніпуляціям можна зробити та досягнути певних змін у соціальному середовищі, в першу чергу на державному рівні щодо своїх громадян. У наш час це поняття набуло іншого значення, зараз соціальна інженерія в першу чергу ототожнюється з маніпуляцією суспільством, шляхом шахрайства в інтернет просторі, де у людей обманом «виманюють» конфіденційну інформацію. Основними методами шахрайства визначають:

- Фішинг – здобуття логіну та паролю для отримання персональних даних
- Банківські листи – фейкові призи чи погрози від колекторів
- Гра на емоціях(Соціальна інженерія або маніпуляція свідомістю)

Але на початку соціальної інженерії її сприймали як ідею до перетворення людей в соціальні структури. Свій початок вони взяли наприкінці 19 століття і продовжували своє існування до першої половини 20 століття. Ідея соціальної інженерії вивчалася перед усім в Європі і Америці. Соціологію в той час називали новітньою наукою, що має бути використана для творіння стабільного на дружнього і не роздробленого суспільства.

Та через деякий час, соціальну інженерію почали розглядати, як анти ліберальне поняття, бо воно має за основу маніпуляцію суспільством, або певними групами, іншими групами, які були набагато впливовіші та мали значно

більше влади та статки, особливо це стосувалося політичної еліти. Згодом до цього підключилися і ЗМІ: в свою чергу: телебачення, інтернет, радіо, реклама (будь-яка, від звичайних листівок до короткої масової реклами у соціальних мережах, наприклад: ютюб, IGTV, instastories) також один з методів соціальної інженерії, це – цензура.

У другій половині 20 століття близько 1960-1970 років поняття почало втрачати свою актуальність і майже перестав бути вживаним у соціології. Однак, у середині 80-х років 20 століття під час розвитку ідеї об'єднаної Європи, цей термін почав активно «оживати» (Історія соціальної інженерії).

З 1992 року коли відкрилося Європейське економічне товариство, розкрилася проблема того, що європейський вільний ринок безперечно втягнув себе і соціальний вимір. Особливо це стосувалося зовнішньої політики, яка стикалася з економічною інтеграцією, об'єднаними робочими рухами, промисловою демократією та ін. галузями суспільного життя та рухів.

На протязі 21 століття соціальна інженерія починає використовуватися дещо в інших сферах, наприклад: збирання особистих даних завдяки маніпуляціям через інтернет або за іншими схемами.

Загалом, якщо серйозно підходити до цього питання, то стає зрозумілим, що соціальна інженерія становить певну загрозу та небезпечні наслідки у 21 столітті, адже в наш час, особисті дані – чи не найважливіший чинник впливу або тиску на людей, доречі у контексті цього, можна згадати такий серіал, як «Чорне дзеркало».

Також соціальна інженерія підходить з наукової точки зору до того, щоб визначити соціальну політику. Зараз таких технологічний розвиток розглядається, як соціальне планування. Соціальне планування розглядається також і як антигуманістична діяльність, адже вона може відібрати у людини та суспільства найголовніше – свободу. Один з мінусів у цій сфері те, що соціальний інженер вірить в «абсолютну раціональність», а саме це впливає на те, що він втрачає певну свободу, а також обмежує соціальну спонтанність.

Через такі наслідки та дії науковці та дослідники характеризують соціальну інженерію і суспільство, як несумісні об'єкти, адже перша може спричинити другому дуже сильну шкоду.

Треба пам'ятати надзвичайну важливу річ, що світ так як і розвиток світу повинні розглядатися як соціальна діяльність.

Наприклад, добре спланована схема соціальної інженерії може зруйнувати бізнес і навіть знищити життя. Дійсно, деякі люди навмисне відхиляються від норм і етичних норм суспільства заради власної вигоди.

Якщо розглянути соціальну інженерію, як самоврядування, потрібно звернутися до праць такого югославського соціолога, як Данил Маркович(46). Він пояснює як застосовувати соціологію у формі самоврядування, а також вимагав того, що соціальний світ має прийняти оновлену версію того, що таке «соціальне планування».

«Соціальне планування» вважається справжньою соціальною інженерією, яке виражається в тому, що суспільство контролює власний розвиток, а не всього лиш намагається винайти методи, які забезпечать суспільство здатністю до пристосування і набору соціальних вимог, які не обов'язково релевантні.(К.Поппер, 1994)

Деякі дослідники ставлять питання, чому ж систематичне планування асоціюється з репресивною діяльністю і чому сама ідея планування стала розглядатися як антигуманістична діяльність. Або, що ще більш важливо, чи слід вважати, що процес соціального планування компрометує свободу, яка вважається невід'ємною частиною соціального життя (Баллард)

В якості об'єктів соціальної інженерії виступають три основних типи соціальних систем, що відрізняються один від одного різним рівнем складності і утворюють три рівня соціальної інженерії:

- Макрорівень - складні саморозвиваючі соціальні системи, для яких характерна складність виділення штучних соціальних процесів, чому вони розглядаються як варіант природних, а також тісне переплетення вертикальних і

горизонтальних зв'язків (суспільство в цілому, його окремі підсистеми, соціальні інститути і т. п.)

- Мезорівень - складні саморегулюючі соціальні системи, в яких присутні як штучні, так і природні соціальні процеси, вертикальні і горизонтальні зв'язки (неформальні організації, політичні партії, рухи, великі організації, підприємства);

- Мікрорівень - прості соціальні системи, в яких переважають штучні соціальні процеси, жорсткі вертикальні зв'язки системи (формальні організації, невеликі підприємства, малі соціальні групи, зібрані заради досягнення якої-небудь мети і т. д.)(О.Веселов, 2012)

Рисунок 3.1. Соціальне проектування(Е.Дербин,2016)

3.2. Соціальна інженерія в концепції Поппера

*«Ми повинні рухатися у невідомому напрямку і використовувати наявний у нас розум, а також планувати нашу безпеку та свободу»
(К. Поппер «Відкрите суспільство та його вороги»)*

Отже, до вивчення соціальної інженерії можна підходити з різних сторін та розглядати її з точки зору різних наук та галузей. Та оскільки ми розглядаємо саме соціологічний аспект цього питання, то необхідно звернутися до вченого, який приділив найбільше уваги до вивчення соціальної інженерії. Таким вченим був австрійський та британський філософ та соціолог – Карл Поппер.

Взагалі, К. Поппер був одним з самих впливових соціологів 20 століття.

Одна з його основних робіт «Відкрите суспільство та його вороги» була присвячена політичним концепціям, які він свого часу назвав історичними (платонізм, маркізм). Критикуючи це, згодом він назвав таку методологію та концепцію, як соціальна інженерія.

Говорячи про це, Поппер зазначав, що найцінніше що є у людини – її свобода, а також безперечно індивідуалізм. Щодо управління масами та держави він зазначав, що найкращий та необхідний варіант – це раціоналізм. Саме так К.Поппер висловлював та показував свою ідею відкритого суспільства.

Тобто, якщо конкретизувати, то він мав на увазі саме лібералізм та ліберальні чесноти.

Саме тому, основна проблематика і питання соціальної інженерії в його творі – управління державою та спільнотами, не втрачаючи ліберальних чеснот.

У своїй праці «Відкрите суспільство та його вороги» він проаналізував 2 інститути:

- Демократичні інститути, які здатні до змін уникаючи насильства
- Недемократичні інститути, де жорстокість була єдиною силою до боротьби та опору

Останні він описав: «Застосування насильства виправдано лише при тиранії, що унеможлиблює проведення реформ без насильства і повинно мати

лише одну мету, а саме призвести до такого стану справ, коли можливо буде створити реформи без застосування насильства»(К.Поппер)

Як зазначалося раніше, К.Поппер у роботі звернувся до історизму, яке у своїй меті має прогнозувати зміни і їх результат. Саме вивчаючи цю концепцію Поппер наголошує на появленні соціальної інженерії.

Говорячи про історизм, К.Поппер вказує на те, що соціально-філософські теорії мають бекграунд, який заснувався на вірі в історичну необхідність. Тобто вважається, що закони і тенденції передбачення майбутніх подій.

«Історія управляються особливими історичними або еволюційними законами, та їх відкриття дає можливість пророкувати долю певної людини»(К.Поппер).

Саме так він характеризував центральну історичську доктрину.

Розглядаючи вище написане, можна називати соціальну інженерію – утопічною концепцією, так само, як і багато соціологів називають утопістом самого Поппера. Але все одно вона виявляється неможливою, якщо розглядати її саме зі сторони вивчення відкритого суспільства.

Соціальна інженерія	Історизм
Віра у те, що людина – хазяїн своєї волі, і що можна змінювати історію відповідно до своїх цілей.	Віра в історичні тенденції та призначення людини
Можливість розумних політичних дій залежить від фактичної інформації, яка необхідна для зміни інститутів в відповідності з метою, а соціальна інженерія сповіщає, які саме кроки необхідні.	Можливість розумних політичних дій залежить від ступеню розуміння історії, а правляча верхівка визначає наступні кроки задля розвитку

Основою політики є соціальні технології.	Основою політики є наука про незмінні історичні тенденції
Раціональне відношення до інститутів, розгляд інститутів, як засобів, які обслуговують певні цілі.	Громадські інститути з точки зору їх розвитку і їх значення у теперішньому та минулому
Метою є позбавлення людини від можливих нещасть.	Абстрактна мета у далекому майбутньому.

Таблиця 3.2. Порівняння соціальної інженерії та історизму (В. Фадеева, 2008)

В наступному, К. Поппер вводить принцип поступової соціальної інженерії:

починається при існуючих інститутах

- вивчає, в яких відносинах вони працюють погано, а потім проводить реформи

- плани прості, розробляються для окремих установ

- здійснюється методом проб і помилок

- може розраховувати на підтримку і схвалення значного числа людей, так як не передбачає наявності конфліктів

- йде рука об руку з розвитком соціальних наук(Критика соціальної інженерії)(В. Фадеева, 2008)

ВИСНОВКИ

Вивчаючи та аналізуючи матеріали, стосовно дослідження та роздумів навколо такого феномену, як «інновація», треба зазначити, що й справді природа цього явища поки що не зрозуміла.

Але зі слів та праць нинішніх дослідників, соціологів, науковців та інноваторів, можна сказати, що один з найважливіших факторів до створення інновацій є свобода та широкий, глобальний світогляд.

Необхідно відмітити те, що інновації стосуються усіх сфер життя суспільства та об'єднує їх, будь то культурологія, економіка, політологія, різні технічні та технологічні сфери, все це – пронизано ниткою інновацій.

В ході аналізу матеріалів, зрозуміло, що інновації – один з найважливіших проявів розвитку суспільства та його культури.

Головний чинник інновацій – це нововведення, які виникають у процесі взаємодії між різними суспільними групами, а також являє собою сутність культурогенезу. Створення нових соціальних та соціокультурних форм і їх подальшого впливу на розвиток людства.

Виходячи з точки зору теорії дифузій, що до інновацій, ми бачимо, як людство розвивалося протягом свого існування. Саме ця теорія описує те, як змінювалися погляди, життєве середовище, світогляд та культура різних народів під час взаємодії. Повертаючись до цього, з точки зору технологій у 21 столітті можна відмічати такий принцип як обмін знань з країн Азії (Китай, Японія), до країн Європи та навпаки. Все це робиться для економічного благополуччя та процвітання держав, а отже і на якість життя населення.

Необхідно також зазначити, що з праць Роджерса ми можемо зрозуміти, що не всі індивіди здатні однаково сприймати та пристосовуватися до інновацій. Тому вводиться поняття «інноваційна схильність». Таке положення речей впливає не тільки на індивідуальний вимір, а також зачіпає і суспільний, адже суспільство складається по шматочках.

Звертаючись до соціальної інженерії, ми бачимо, що з розвитком цього поняття, змінюється поступово і його значення, на зміну стандартної соціальної

інженерії, що вважається антигуманною, з метою маніпулювання суспільством, приходить поняття соціального планування, що має більш благосні та виважені цілі, щодо керування суспільством. Та варто не забувати про те, що соціальна інженерія не просто відійшла до соціального планування, а просто перейшла трошки у іншу сторону, а саме у бік технологій.

На сьогодні, необхідно говорити про те, що інновації це стихійне утворення нових форм та елементів у житті людства, що з кожним днем тільки зростає і поширюється.

СПИСОК ВИКОРИСТАННИХ ДЖЕРЕЛ

Англо-русский словарь: 20000 слов / Сост. Г.И. Бункин, О.В. Буренкова, Т.П. Горбунова и др. / Под ред. О.С. Ахмановой, Е.А.М. Уилсон. – 33-е изд., стереотип. – М.: Рус. яз., 1990.

Барютин Л.С. и др. Основы инновационного менеджмента».Теория и практика: Учебник/Л.С. Барютин и др.; под редакцией А.Кю Казанцева, Л.Э. Миндели. 2-е издание. Перераб. И доп. – М. ЗАО: «Издательство «Экономика», 2004. – 518 с.

Веселов Александр Васильевич. Социальная инженерия: сущность и парадигмальная методология : диссертация кандидата философских наук : 09.00.11.- Москва, 2012. С. 145

Барютин Л.С. и др. Основы инновационного менеджмента».Теория и практика: Учебник/Л.С. Барютин и др.; под редакцией А.Кю Казанцева, Л.Э. Миндели. 2-е издание. Перераб. И доп. – М. ЗАО: «Издательство «Экономика», 2004. – 518 с.

Водачек Л. Водачкова О., Стратегия управления инновациями на предприятии. – М.: Экономика, 1989. С. 23

Водачек Л. Стратегия управления инновациями на предприятии / Л. Водачек, О. Водачкова. — М. : Экономика, 2002.

Глазьев С.Ю. Геноцид. – М.: ТЕРРА, 1998.

Завлін П.Н. Васильєв А.В. Оцінка ефективності інновацій.- СПб.: Изд. дом «Бизнес-пресса», 1998

Інноваційний менеджмент: Довідковий посібник / Под ред. П.Н. Завлина, А.К. Казанцева, Л.Е. Минделі; ЦИСН Міннауки РФ и РАН. - Изд. 2-е. - 1998.)

Інноваційні педагогічні технології (Дичківська І.М.)/Короткий термінологічний словник з інноваційних педагогічних технологій

Карл Поппер. Відкрите суспільство та його вороги / Пер. з англ. О.Коваленко. — К. : Основи, 1994. — С. 444

Клинов В.Г. Большие циклы конъюнктуры мирового хозяйства. М.: ВНИИПИ, 1992

Кравченко А.І. Культурологія: Словник. - М.: Академічний проект, 2000. - с.147-149.

Круглов Н.В., Пауков С.А. «Эволюция теории инноваций у зарубежной и отечественной литературе», 2016.

Лурье С. В. Історична етнологія. Навчальний посібник для вузів. Глава 1.- М., Аспект Пресс, 1998. Доступно з: <http://svlourie.narod.ru/hist-ethnology>

Н. Фирсова «Предвестник исследований диффузии инноваций Г.Тард», Социология власти №6-7, 2012

Назайкин Александр «Как оценить эффективность рекламы. Практическое пособие», ФОРЗАЦ, 2014.

Рудольф Григорьевич Яновский, К.И. Шилин Социологические исследования. 1997. № 1. С. 134-140.

Рэймонд Курцвейл и Терри Гроссман «Transcend: Девять шагов на пути к вечной жизни», 2015. С.433.

Твисс, Б. Управління науково-технічними нововведеннями / Б. Твисс. – М.: Еко-но-мика, 1989. – 217 с

Терешкович П.В. Диффузионизм // Новейший философский словарь : Энциклопедия / Сост. А. А. Грицанов. — Мн.: В.М. Скакун, 1998. — С. 896.

Фатхутдінов Р.А. Інноваційний менеджмент. 6-е изд. – СПб.: Питер, 2008.

Федоров І.Г. Трансфер технологій, як основа економічного розвитку в новій циклічній динаміці// Наукове насліддя Н.Д. Кондратьєва в контексті розвитку російської та світової соціально-економічної думки: Матеріали до Міжнародного наукового симпозиуму, присвяченого 110-річчю з дня народження н. Д. Кондратьєва. – М.: МФК, 2002. – С. 263-267.)

Rogers, E.M. Diffusion of innovations (4thed.). New York: TheFreePress, 1995.

Алференко Г.П. Біографія. Взято з <http://www.biograph.ru/index.php/whoiswho/8/25-alferenko>

ВІСНИК ДонНУЕТ 2016 Спеціальний випуск № 1(65), с 96. Доступно з:
http://elibrary.donnuet.edu.ua/323/1/Yermak_article_01_12_2016.pdf

Г.Алференко. Інтерв'ю. Взято з:
<https://www.youtube.com/watch?v=kzZFyHeYQ90>

Дефініції терміну «інновація». Взято з:
https://en.wikipedia.org/wiki/Diffusion_of_innovations

Електронні навчальні курси./Штучний інтелект. Взято з:
<http://www.znannya.org/?view=AI>

Дифузія нововведень. Взято з:
https://stud.com.ua/26383/geografiya/difuziya_novovveden_innovatsiy

Життя та творчість Й.А. Шумпетера». Взято з:
http://iee.org.ua/ru/great_scientist/2/

Ілон Маск. Проект «Planetary Resources i Deep Space Industries», 2012
 Взято з:
<https://www.planetaryresources.com>

Лекція «Тренди. Інновації. Близьке майбутнє. Ми?» Володимира
 Пирожкова. Взято з:
<https://www.youtube.com/watch?v=NxuoKspbdkk>

Мартин Гільберт. «Чому сучасна людина отримує в день в 5 разів більше
 інформації, ніж 30 років тому», 2014. Взято з:
<http://sahik.ru/post322877160/>

Модель дифузії Басса. Взято з:
https://en.wikipedia.org/wiki/Bass_diffusion_model

Навчальні матеріали «Поведінка споживача інноваційної продукції».
 Взято з:

https://pidruchniki.com/84871/ekonomika/povedinka_spozhyvacha_innovatsiy_noyi_produktsiyi

Науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи. Взято з:
https://en.wikipedia.org/wiki/Research_and_development

Основні положення теорії інновацій Й. Шумпетера. Взято з:
https://stud.com.ua/44986/investuvannya/osnovni_polozhennya_teoriyi_innovatsiy_shumpetera

- Підручники для студентів онлайн. Взято з: https://stud.com.ua/26383/geografiya/difuziya_novovveden_innovatsiy
- Політична міграція. Взято з: <https://studopedia.org/12-29193.html>
- Р.М. Морган, Ш.Д. Хант «Теория приверженности и доверия в маркетинге взаимоотношений», 1998. Доступно з: https://www.researchgate.net/publication/233894851_The_Commitment-Trust_Theory_of_Relationship_Marketing
- Рэй Курцвейл «Прогнози футуролога». Взято з: <https://www.adme.ru/zhizn-nauka/tehnicheskij-direktor-google-sostavil-prognoz-izmenenij-v-mire-do-2099-goda-1675015/>
- Сегментація — історія розвитку методів. Взято з : <http://marketing-course.ru/segmentation-history-1/>
- Соціальна інженерія. Взято з: [https://en.wikipedia.org/wiki/Social_engineering_\(political_science\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Social_engineering_(political_science))
- Соціальна інженерія або маніпуляції свідомістю. Взято з: <https://zillya.ua/sotsialna-inzheneriya-abo-manipulyatsi-svidomistyu>
- Соціальне планування. Взято з: <http://www.info-library.com.ua/books-text-8339.html>
- Сучасний етап соціальної інженерії. Взято з: https://studopedia.su/18_72582_sovremenniy-etap-sotsialnoy-inzhenerii.html
- Типи та форми технологічного трансферу Взято з: https://pidruchniki.com/1356061563567/pravo/tipi_formi_tehnologichnogo_transferu
- Центр креативних технологій : поняття «інновація». Взято з: <https://www.inventech.ru/lib/predpr/predpr0052/>
- «ARTEFACTLIVE»(Україна). Доступно з: <http://artefact.live/?p=971>
- Eugenia De Rosa, 2012. Взято з: http://www.solidar.org/system/downloads/attachments/000/000/106/original/final_report_wp1_-_literature_review-2.pdf?1457601223
- Javier Castro Spila, Javier Echeverria, Alfonso Unceta «HIDDEN INNOVATION. Concepts, Sectors and Case

Studies, 2016 https://issuu.com/sinnergiak/docs/unceta_hidden_innovation_b__1__eeb_ccf2c2dd33c

Social innovation and the capability approach» https://www.socialinnovationatlas.net/fileadmin/PDF/einzeln/01_SI-Landscape_Global_Trends/01_06_SI-and-the-Capability-Approach_Ziegler.pdf

The Open Book of Social Innovation», 2010. Доступно <https://youngfoundation.org/wp-content/uploads/2012/10/The-Open-Book-of-Social-Innovationg.pdf>